

לנעקר למען המולדת

יגאל אלון. כשהוא היה יושב מולי, היתה לי ההרגשה שהוא אדם גבוה. היה לו ראש של אדם גבוה, וחזה רחב של אדם גבוה. כשקם על רגליו, הייתי מופתע שוב ושוב. הפתעה זו חזרה על עצמה בכל פעם, מפני שהפער בין קומתו הנמוכה וחזותו בישיבה היה כליכך גדול. זה היה נכון, אם כי קצת פחות, גם לגבי ישראל גלילי ומשה דיין — כולם אנשים נמוכים, בעלי גוף עליון שלא התאים לאדם נמוך.

יתכן שהרושם המוטעה לגבי גובה קומתו של הרצל נובע גם מסיבה אחרת. כל חיינו ראינו את תמונתו על הקיר — תמיד מעל לגובה העיניים שלנו. בכנסת תלויה תמונתו של הרצל — התמונה היחידה באולם־המליאה — בגובה ניכר מעל לרוכני הנואמים.

אולם מחשבה צלולה היתה צריכה להוביל אותי מוזמן למסקנה שהאיש היה נמוך־קומה. (נמוך־קומה על־פי הגובה הממוצע אצל לנו, ונמוך מאוד על־פי הגובה הממוצע באוסטריה.)

מעט מאוד אנשים גבוהי־קומה. עשו היסטוריה. נפוליון היה איש קטן. רוב הדיקטטורים של ימינו היו קטנים. אדולף היטלר היה אמנם בעל קומה בינונית, אך כניטו מוסוליני היה נמוך ממנו. סטאלין היה נמוך, והוא הקיף את עצמו באנשים נמוכים. (נאמר עליו שבטיהורים הגדולים הוציא להורג כל מנהיג כולשביקי שהיה גבוה ממנו.)

לעולם לא נדע מה היה גובהו של משה רבנו, וגם לא של ישעיהו וישוע. בכל הסרטים והתמונות מתואר ישוע כאדם גבוה־קומה, ולעיתים קרובות גם בלונדי — נתונים בלתי־סבירים לגבי יליד נצרת (או בית־לחם) בתקופה ההיא.

מה הקשר בין קומה נמוכה וכישוריו של אדם כמנהיג, כמציבא, כנביא, כחזו־מדינה? אני מנח

שאין קשר בין גובה ובין מנת מישכל. אבל הקומה הנמוכה, ה־מפקירה את הילד הקטן לרודנות של בני־גילו הגבוהים ממנו, עשויה ליצור מוטיבציה חזקה יותר, שאיפה עזה להתבלט, נכר נות מתמדת להתגונן ולתקוף.

כתבו על זה הרבה ספרים, אבל די לנו בניסיון־החיים שלנו. הצורך של הילד הנמוך לעמוד

על נפשו מול רודנים בכיתה וברחוב מחשל את אופיו ומאפשר לו להשתלב בחברה כשווה בין

שוים. במיקרים רבים הוא יוצר אצלו שאיפה להצטיינות־יתר, למחשבה מקורית. אך יש והתח

מודרות של הילד עם הרודנים שמסכיבו ונטועת בו את השאיפה העזה להיות בעצמו לרודן. מכאן

הנפוליונים, שכולנו היכרנו או תם בצבא ומחוצה לו, רביי סמלים, מנכ"לים ושאר עריצים של יום־יום.

אצל הרצל יתכן שזה הביא להתפתחות־יתר של הדימיון של המחשבה המקורית. גם לפני

שכתב את מדינת־היהודים גהה מהשכחות יוצאות־דופן, כמו הרע"ן שכל היהודים יתנצרו.

יש במדינה אדם הרומה להרצל להפליא, ולא במקרה. הרבי"ח־כ"ה־שר־בליתיק יצחק פרץ משתדל מאוד להיראות

להרצל. גם הוא נראה בתצלומים כאיש גבוה. וגם הוא מפתיע בכל פעם, כשרואים אותו פנים אל

פנים, בקומתו הנמוכה. ביחוד כשהוא עומד ליד שרי־הפנים אריה ררעי.

תמהני אם יש הרבה אהבה בין השניים.

תחת של קוף

בעיתון ניו־יורק טיימס מצאתי ויכוח מלומד על אחוריו של קוף. חלק זה בולט, כידוע, בצבעו האדום־הלוהט.

הוויכוח נפתח כציטוט מדיכרי ראשי־המטה של הנשיא ג'ורג' פורד, שהזכיר את הפקידים החדשים בבית הלבן: "זכרו את הדברים שיוחסו לגנרל ג'ו סטילוול — ככל שהקוף מגביה לטפס, כך תטיבו לראות את אחוריו!"

סטילוול פיקד על הכוחות האמריקאיים בסין במלחמת־העולם השנייה. קראו לו "חומץ".

מייד בא תיקון. קורא מלומד הצביע על מיכתב שכתב בנג'מין פראנקלין לעיתון ב־1733: "איננו יכולים שלא להתייחס אל הטפסן החברתי כאל קוף המטפס על עץ. ככל שהוא מגביה, כך הוא מגלה את התחת שלו".

מייד הודור קורא אחר, והביא ציטוט עתיק יותר. הכומר הבריטי ג'ורג' הרברט, שחי בין 1593 ל־1633, פירסם ספר של פיתגורס, וביניהם: "ככל שמגביה הקוף, כך הוא מראה את זנבו." איש עדין היה.

עלה על כולם קורא אחר, שמצא אימרה לטינית של איש־דת קאתולי, בנאונוטורה הקדוש, שחי בין 1217 ל־1274. בתרגום חופשי: "משל של קוף: ככל שהוא מגביה לטפס, כך מתגלים לך אחוריו".

לתשומת־ליבם של שרים חרשים, מנכ"לים טריים וכיוצא באלה.

אורי אבנרי

חת לאפנו, לא־מכבר. האנושות כולה ראתה, האנושות כולה ידעה, האנושות כולה עמדה מנגד. גם אנחנו. לא היה איכפת לנו כש־נרצחו מיליונים. זה היה רחוק. והרי ההרוגים לא היו יהודים.

אני מתכוון לרצח העם הקאמבודי בידי מיפלגת־הרצח הקו־מוניסטית הקרויה קמ־רו־ג' ("קמר האדומה". הקמרים הם העם של קאמבודיה, היא קאמפוצ'יאה).

כאשר השתלטו אנשיה־קמ־רו־ג', בהנהגת פול פוט, על קאמ־פוצ'יאה ב־1975, הם פתחו בכיבוע אירי של העברת כל האוכי לוסיה מן הערים לשרות, תוך הרג סיסוני של כל מי שלא מצא חן בעיניהם. זה מזכיר את רצח הארמנים בידי התורכים, אך הפעם היו הרוצחים והנרצחים בני עם אחד. מבין אוכלוסיה של כתישעה מיליון נפש נרצחו בין מיליון לשניים. אין ספק כי מיבצע זה שייד לליגה העולמית של רצח־עם.

הרצח הזה היה נמשך עד היום, אלמלא קראו מורדים מקרב הקמ־רו־ג' ב־1978 לצבא הוויאטנאמי פלוש לארץ ולסלק את פול פוט. הוויאטנאמים בוודאי לא פעלו מתוך מגעים־הומיניטריים בלבד, אך אין ספק שהם הצילו מיליוני נפשות — כפי שעשה הצבא האדום כאשר גירש את הנאצים ממיזרח־אירופה.

למרות זאת — והדבר כמעט לא ייאמן — הוסיף האו"ם להכיר בממשלתם הגולה של פול פוט ומרעיו כממשלה החוקית של קאמפוצ'יאה. זו זכתה גם בתמיכה הגלגלית של סין, ארצות־הברית וישראל, בין השאר.

מאז נטוש בקאמפוצ'יאה מאבק מזור. מבחינה אחת, זוהי מילי־חמת־שיחורור של בנייה־מקום הקמ־רו־ג' ובעל־בריתם) בפולש זו (הוויאטנאמים וממשלת־ההכוחות שהקימו). מבחינה אחרת, זוהי מילחמה של הרוצחים במשחררים שבאו מן החוץ.

עכשיו קרה לוויאטנאמים מה שקרה לכל הכובשים הזרים (ומה שעומד לקרות לנו בקרוב): הם החליטו שלא כראי להמשיך בכי־בוש. הם יוצאים.

בעליה־המצפון בעולם מתלבטים: מה לעשות? יש לברך על סיום הכיבוש הזר. בוודאי. אך יש סכנה גדולה מאוד שהרוצחים־מאת־מול ישתלטו שוב על הארץ ויחדשו את מיבצע־הרצח. האם צריך העולם לעמוד מנגד מול פני סכנה זו?

מצפון־מערב לקאמפוצ'יאה מודקרת בעייה רומה. הסובייטים פלשו לאפגניסטאן כדי לתמוך בממשלת־יבנות קומוניסטית. לר־חמישיחורו, בתמיכה מאסיבית של ארצות־הברית, פאקיסתאן ואיראן, ניהלו מילחמת־גרילה מוצלחת. עכשיו החליטו הסובי־יטים, כמו כל הכובשים, שהעניין אינו כדאי. זה יקר מדי. גם מעצמה גדולה אינה יכולה להישות לעצמה לוקוסוס כזה לאור־זמן.

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

במיקרה הטוב ביותר יקימו באפגניסטאן רפובליקה איסלאמית חשוכה, שתחזיר את הנשים לימיה־העברות ותבטל את כל סממני הקדימה. במיקרה הרע — והצפוי — הם יערכו מרחי־דמים נורא. גם בעניין זה מתלבטים בעליה־המצפון בעולם. הרי הכל ברור וצפוי. יש לברך על סילוק הכובש הזר. אבל האם מותר לעמוד מנגד כאשר עוד מדינה אחת שוקעת כחשכת הקנאות הרצחנית? ושאלה דיסקרטית: האם בכל העניין אין למדינת־ישראל מה לומר? האם התואר של "מדינת־ישראלית־הפליטה" אין לו שום מש־מעוט, מעבר לטכסים ביד ושום?

הסובייטים יוצאים. במקומם באים לוחמיה־שיחורור. יפה. אבל לוחמיה־שיחורור האלה הם ברובם האחים הקטנים של חומייני — קנאים רתיים קיצוניים, אכזריים, נחשלים מאין כמוהם.

איש נמוך היה

תוך כדי שיחה בטלה עם טומי לפיד — אדם הרחוק מדיעותיי — הוא העיר שתיאודור הרצל התנשא לגובה של 1.68 מטר.

נדהמתי.

קראתי הרבה על "חווה המדינה", אך מעולם לא שמתי לב לנתון זה. יתכן שאינו מופיע בספרים.

מעניין. תמיד חשבתי על הרצל כעל אדם גבוה, משהו בין 1.75 ל־1.80 מטר.

מדוע, בעצם?

אולי מפני שהזות פניו, כפי שהיא השתמרה בתצלומים ובי ציורים, מרמות איכשהו על אדם תמיד. הראש הזה, בעל הזקן השחור הארוך, מתאימה לגוף גבוה.

(נתקלתי בחיי לאיחאם בתופעה זו. זה היה בולט במיוחד אצל

תומאס פיקרינג עזב את הארץ כמעט בשקט. קודמו, סם לואיס, נטש את השגרירות האמריקאית בפסטיבל ארוך וקולני, והפך מאז חובב־ישראל מיקצועי בארצות־הברית. פיקרינג עלה בדרגה והפך ראש מישלחת ארצות־הברית באו"ם. מכיוון שאני מוחרם פחות או יותר על־ידי השגרירות האמריקאית, לא היתה לי הזדמנות להכיר את האיש מקרוב. (החרם התחיל כשהפגנתי בשערי השגרירות האמריקאית נגד מילחמת ויאטנאם, לפני 15 שנים. הסובייטים, לעומת זאת, מחרימים אותי דווקא כסוכן אמריקאי. תבוא הברכה על שניהם.)

רק פעם אחת הוזמן לי לשוחח עם פיקרינג באיריכות. הוזמנתי למסיבה מישפחתית של חברי־כנסת, והמארחת הושיבה אותי

במקום שהתפנה דקה לפני כן על־ידי שימרון פרס. (אפשר לר־מר שהייתי לשעה קלה ממלא־ה־מקום של ממלא־המקום). מצאתי את עצמי יושב ליד שגרירי ארצות־הברית וצרפת.

מובן שנכנסנו לוויכוח, ומובן שזה התגלגל במהרה לענייני ישראל־פלסטין, אש"ף וירדן.

נדהמתי שוב מיכולתם של אנשים אינטליגנטיים לדבר ש־טובות כשהם שגרירים. נכון, כמוהו, ששום מדינה אינה משלמת לשגרירה כדי ש־יבצעו דעות מקוריות. לפי הה־גררה הקלאסית של סר הנרי

פיקרינג

וטון, מלפני 400 שנה, "שגריר הוא אדם ישר, הנשלח להו־ל כדי לשקר למען טובת ארצו."

אילו סברתי כי פיקרינג משקר לי לטובת ארצו, הייתי נרגע. אבל בשעת הוויכוח התגנב לליבי החשד הנורא שהוא באמת חושב מה שהוא אומר.

הוא דיבר בזילזול גמור על אש"ף ועל יאסר ערפאת. הוא האמין כי המלך חוסיין ימשיך להיות כוח מרכזי בשטחים הכבושים, חרף האינתיפאדה. (זה היה כמה ימים אחרי שהוד מלכותו הודיע על ניתוק קשריו עם הגדה.) הוא צידד בשיתוף־פעולה ישראל־ירדנית.

לא היה בדבריו שמץ של ראיית־הגולר. הוא לא הבין את משמעות האינתיפאדה. הוא חזר על הסיסמות השדופות של שימי עון שולץ וג'ורג' פרס.

תמהתי לאיחאת על כישרונם של שגרירים שלא להבין מה מתרחש סביבם. הרי רוב השגרירים האמריקאיים, כרוב השגרירים הישראלים, הם אנשים אינטליגנטיים. איך זה קורה שהם לעולם אינם צופים מראש את המאורעות?

אני זוכר שעם עלייתו של מנחם בגין לשילטון היתה השג־רירות ברחוב הירקון עסוקה בחיפוש קרחתני אחר פרטים על האיש. בגין, ראש אצ"ל, מנהיג האופוזיציה החשובה ביותר במשך 29 שנים, אליילם של המונים, היה בלתי־ירדוע לגמרי לדיפלומטים האמריקאיים. הם שמחו לקבל ממני (כן, למרות החרם) מידע והערכת על דרכו ואופיו.

השבוע קיבל פיקרינג הוראה חדשה משר־החוץ היוצא: מותר לו להלחץ את ידם של שליחי אש"ף ולהחליף עימם דיבר־נימוס. אבל לא לנהל הידברות. כלומר, מותר לשאול: "מה דעתך על מוג'הא־ד"א?" "מה דעתך על האקלים הפוליטי?"

גם זוהי התפתחות שתומאס פיקרינג לא צפה מראש.

אזהרה: רצחנים

האם "שואה" היא מושג המתייחס באופן בלעדי לרצח מיליוני היהודים בידי הנאצים? האם רצח המוני זה הוא מיוחד כמינו?

במאה האכזרית הזאת, המתקרבת תודיהלאל לסיומה, היו כמה מיקרים של רצח־מיליונים. אם בכל זאת יש יחוד ברצח־היהודים דווקא, הרי זה מפני שהיו ל"פיתרון הסופי" הנאצי כמה סממנים מיוחדים.

כפעם הראשונה בהיסטוריה הוקמו בימי השואה "בתי־חרושת לרצח", בתי־מיטבחים לבני־אדם. כפעם הראשונה בוצע הרצח ההמוני על־ידי השילטון של מדינה מודרנית, בדם קר, על־פי תוכנו טכנולוגי מדוקדק, ועל סמך אידיאולוגיה מפורשת (תור־רתי־הגזע).

נראה שמישפחת־העמים מכירה בייחוד זה. ולראייה: המילה העברית "שואה" נכנסה למילון הבינלאומי, לאימעט בעזרת סרט־הענק של קלוז'ט, שנשא שם זה. בשפות רבות משתמשים גם במילה האנגלית "הולוקוסט", כציון בלעדי לאמורע היסטורי זה. (מקור המושג ביוונית. "הולוס" פירושו שלם. קאיו" פירושו לש־רוץ. "הולוקוסטון" פירושו קורבן שרוף שלם, ובהשאלה — השמדה שלמה באש.)

בין רציחות־העמים, יש לשואה מעמד מיוחד. אולם גם ליהודים אסור לשכוח כי "הפיתרון הסופי" לא היה רצח־העם היחיד במאה הזאת, שלא לדבר על מאות קורמות.

בין מיבצעי־השמדה היותר־ירדועים בולט רצח העם הארמני על־ידי התורכים, בשנים הראשונות של מלחמת־העולם השנייה. שמחתי לשמוע כי התורכים החליטו עתה לפתוח את ארכיוניהם. הם מנקשים להוכיח כי הקורבנות — יותר ממיליון ארמנים — לא נהרגו בפוגרומים, אלא ניספו במיבצע גדול של העברת האוכי לוסיה המקומית, ברנל, מאזור־הקרקבות בגבול תורכיה־רוסיה. זה לא היה מיבצע הומניטרי.

מיליוני בני־אדם ניספו במיבצע הגדול של סטאלין, שהעביר את האיכרים לקולחויים והרג את האיכרים האמידים ("קולאקים"). סטאלין הגרווי (שמו האמיתי היה דו־זאגשווילי) הרג באופן חופשי רוסים, אוקראינים וכל השאר. גם התיקיים על פשע מוגנומטלי זה נפתחים עתה, תודות לגלאסנוט'.

אחר מיבצעי־הרצח ההמוניים ביותר אירע ממש מת־